

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Juridiikka

2017

Jasmin Hannonen

ESITUTKINNAN RAJOITTAMISEN TOIMIVUUS JA PROSESSIEKONOMIA

– Pääpainona kustannusperuste

Jasmin Hannonen

ESITUTKINNAN RAJOITTAMISEN TOIMIVUUS JA PROSESSIEKONOMIA

- Pääpainona kustannusperuste

Tämän työn tavoitteena on perehtyä esitutkinnan rajoittamiseen, arvioida menettelyn toimivuutta sekä tutkia sen prosessiekonomiaa. Taloudellisen näkökulman johdantelemana työn intressiksi valikoitui kustannusperusteinen rajoittaminen, johon paneudutaan vielä muita perusteita tarkemmin.

Esitutkinnan rajoittamisen vahvan kasvun sekä etenkin kustannusperusteen yleistymisen myötä on syytä tarkastella rajoittamisprosessin tavoitteita ja analysoida niiden toteutumista. Työn perimmäinen tarkoitus on kerätä tietoa rajoittamisen varsinaisesta sekä koetusta toimivuudesta, sekä pohtia tämänhetkisten raamien tarkoituksenmukaisuutta.

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on pureutua esitutkinnan rajoittamisen tarkoituksiin, keinoihin sekä tuloksiin. Tuloksellisuus pohjautuu asiayhteydessä pääasiassa resurssien onnistuneeseen kohdentamiseen, mikä on sekä syyttäjän että poliisiviranomaisen taholla välttämätön toimi. Kustannustietoisuuden lisääntymisen myötä prosessiekonomia toimii tulostittarina ja työssä pohditaan, miten tämä arvo välittyy esitutkinnan rajoittamiseen ja etenkin kustannusperusteen käyttöön.

Kokonaiskuva rakennetaan esitutkintaa koskevasta lainsäädännöstä, valtakunnansyyttäjän yleisistä ohjeista sekä tilastotiedosta. Teoreettisen sisällön vastapainoksi työ sisältää konkretiaa Länsi-Suomen syyttäjänviraston ja Lounais-Suomen poliisilaitoksen kanssa tehtyjen asiantuntijahaastatteluiden muodossa. Lopuksi analysoidaan esitutkinnan rajoittamisen kokonaiskuvaa kriittisin silmin, sekä pohditaan tulevaisuudennäkymiä.

ASIASANAT:

Esitutkinta, esitutkinnan rajoittaminen, prosessiekonomia, kustannusperusteinen rajoittaminen

Jasmin Hannonen

OPERABILITY AND PROCESS ECONOMY OF PRELIMINARY INVESTIGATION RESTRICTION

- Main focus on cost basis

The aim of this thesis is to give an in-depth coverage of restriction of preliminary investigation, evaluate the operability of the procedure and to examine its process economy. The interest of the thesis was influenced by the financial perspectives, determining it to be restriction on cost basis. The basis in question will be more specifically introduced than the others.

The strong growth of the restriction of preliminary investigation and especially the generalizing of the cost basis gives a cause to examine the aspirations of restriction and to analyze how they have actualized. The main purpose of the thesis is to gather information about both actual and experienced functionality of the process as well as to ponder how the current framework adapts to its purpose.

This study centers in the aims, means and results of restriction of preliminary investigation. The productiveness is mainly based on focusing the resources successfully, which is a shared necessity between both the prosecutor and the police. Due to the cost awareness, process economy functions as an indicator and the thesis evaluates how it reflects as a value to restriction of preliminary investigation and particularly to cost basis.

The general view is built up with essential legislation, the common guidelines of the prosecutor general and statistics. To counterbalance the theory base, the thesis also contains concreteness in the form of expert interviews with the Prosecutor's Office of Western Finland and the Southwestern Finland Police Department. Finally, the entirety of restriction of preliminary investigation is analyzed through a critical lens and the future perspectives are speculated.

KEYWORDS:

Preliminary investigation, restriction of preliminary investigation, process economy, restriction on cost basis

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 ESITUTKINNAN RAJOITTAMINEN – TAVOITTEISTA TOTEUTUKSEEN	9
2.1 Rajoittamisperusteet	10
2.1.1 Prosessuaalinen rajoittaminen	11
2.1.2 Harkinnanvarainen rajoittaminen	12
2.1.3 Rajoittaminen tunnustuksen perusteella	13
2.2 Esitutkinnan rajoittamisen tavoitteet	14
2.3 Esitutkintayhteistyö – käytännön toteutus rajoittamisessa	16
3 KUSTANNUSPERUSTEINEN RAJOITTAMINEN	19
3.1 Sääntely ja luonne	19
3.2 Käytön yleistyminen	20
4 RAJOITTAMISPROSESSIN ARVIOINTI – ANALYYSIN KOHTEENA	
ASiantuntijahaastattelut	24
4.1 Rajoittamisprosessi ja -elimet	25
4.2 Esitutkinnan rajoittamisen sekä kustannusperusteen käytön kasvu ja vaikutukset	26
4.3 Yhteistyön analysointi	28
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	31
LÄHTEET	35

LIITTEET

- Liite 1. Päätös esitutinnan rajoittamisesta.
- Liite 2. Haastattelupohja – Syyttäjänvirasto.
- Liite 3. Haastattelupohja – Poliisi.

KUVAT

- Kuva 1. Esitutinnan rajoittamisen asema suhteessa poliisiin muihin vaihtoehtoihin. 16

KUVIOT

- Kuvio 1. Rajoittamisperusteiden väliset suhteet vuosina 2007-2016. 11
- Kuvio 2. Esitutinnan rajoittamispäätösten ja syyttämättäjäättämispäätösten väliset suhteet vuosina 2007-2016. 15
- Kuvio 3. Kustannusperusteella rajoitetut esitutinnat vuosina 2007-2016. 21

KÄYTETYT LYHENTEET

Lyhenne	Lyhenteen selitys
EKY	Esikäsittely-yksikkö
ETL	Esitutkintalaki (22.7.2011/805)
ETR	Esitutkinnan rajoittamispäätös
HE	Hallituksen esitys (222/2010)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto (66/2010)
REK	Rikosten esikäsittely -yksikkö
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689)
SJP	Syyttämättäjättämispäätös
VKS	Valtakunnansyyttäjä
VKSV	Valtakunnansyyttäjänvirasto

1 JOHDANTO

Esitutinnan rajoittaminen tarkoittaa esitutinnan lopettamista tai sen toimittamatta jättämistä tutkinnanjohtajan esityksen pohjalta tehdyllä syyttäjän päätöksellä. Esitutinnan rajoittaminen on siis poikkeus esitutkintalain määräämään esitutinnan toimittamisvelvollisuuteen (ETL 3:3).

Kustannusperusteinen rajoittaminen painottaa ratkaisun tekemistä prosessiekonomisesta näkökulmasta. Kyseinen rajoittaminen vaatii, että tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun nähdessä ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. Edellytyksenä kustannusperusteiseen rajoittamiseen toimii myös se, että syyttäjä varsin todennäköisesti tulisi jättämään syytteen nostamatta jo tehtyjen esitutkintatoimien perusteella. Tämän lisäksi esitutinnan rajoittaminen edellyttää, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutinnan jatkamista (ETL 3:10).

Esitutinnan rajoittaminen sekä varsinkin kustannusperusteen käyttö ovat molemmat yleistyneet huomattavasti vuosien saatossa. Rajoittamispäätösten määrän lisääntyminen näkyy sekä syyttäjän että syyttäjänsihteerin toimenkuvassa, joista jälkimmäisessä itse toimin. Päädyin kyseiseen aiheeseen, koska kasvu on niin suurta, että sen vaikutukset näkyvät jo jokapäiväisessä työssä.

Koen, että käytön yleistyminen luo aihion, ellei jopa tarpeen yksityiskohtaiseen tarkasteluun ilmiön syistä, seurauksista ja tuloksista. Kokonaiskuva on tarkoitus rakentaa muodostamalla ensin kattava teoreettinen viitekehys. Tämä koostuu pääasiassa esitutkintaa koskevasta lainsäädännöstä, valtakunnansyyttäjän yleisistä ohjeista sekä tilastotiedosta. Teoriasisällön vastapainoksi työ sisältää konkretiaa havainnollistavien esimerkkien sekä asiantuntijahaastatteluiden muodossa.

Lisääntynyt käyttö vaatii esitutinnan rajoittamisen rakenteiden kyseenalaistamisen ja uudelleenarvioinnin. Aikanaan luodut puitteet eivät nimittäin välttämättä vastaa nykyhetken tarpeita tai palvele tilannetta enää tarkoituksenmukaisesti. Tästä syystä haastateltavat pyydetään muiden kysymysten ohella nimeämään tämänhetkisen rajoittamisprosessin epäkohtia ja puutteita. Opinnäytetyötäni varten haastattelin kolmea kihlakunnansyyttäjää sekä kahta tutkinnanjohtajaa.

Työn perimmäinen tarkoitus on arvioida esitutkinnan rajoittamisen toimivuutta sekä kerätä tietoa, miten prosessin koetaan toimivan syyttäjän sekä poliisin toimesta. Tämän lisäksi tavoitteena on arvioida resurssien kohdistamista esitutkinnan rajoittamisprosessissa ja tarkastella taloudellisuuteen liittyen kustannusperusteisen rajoittamisen kasvua.

2 ESITUTKINNAN RAJOITTAMINEN – TAVOITTEISTA TOTEUTUKSEEN

Lähtökohtaisesti esitutkintaviranomaista määrää esitutkintapakko. Sen nojalla esitutkinta on toimitettava, kun asiassa on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 3:3). Esitutkinnan rajoittaminen on siten poikkeus esitutkinnan toimittamisvelvollisuuteen.

Esitutkinnan rajoittamista sääntelee pääasiassa esitutkintalaki ja ohjaa valtakunnansyyttäjän yleiset ohjeet. Esitutkintalain 3 luvun 10 § määrää, miten syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksen pohjalta tehdä päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta. Tämä tarkoittaa, ettei esitutkintaa toimiteta tai se lopetetaan, mikäli syyttäjä tulisi syyteharkinnassa jättämään syytteen nostamatta, eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista (ETL 3:10).

Rajoittaminen on hyvin niukasti esitutkintalaissa esitetynä. Lukuun ottamatta tunnustukseen perustuvaa rajoittamista, jota sääntelee niin ikään esitutkintalaki, rajoittamisperusteita sääntelee pitkälti laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL) sekä lähinnä sen ensimmäinen luku ja pykälät 6, 7 ja 8. Nämä kyseiset lainkohdat määrittävät syyttämättäjättämispäätöksen kriteerejä, jotka täten siis kulkevat käsi kädessä rajoittamiskriteerien kanssa, vain eri kontekstissa. Tämä viittaa rajoittamisen edellytykseen, jonka mukaan syyttäjä tulisi syyteharkinnassa jättämään syytteen nostamatta.

Esitutkinnan rajoittamispäätös on siis jossain määrin rinnastettavissa syyttämättäjättämispäätökseen (SJP), vaikka ne ovatkin luonteeltaan erityyppisiä päätöksiä. Vaikka molempia päätöksiä voidaan tehdä osittain samoilla perusteilla, on otettava huomioon SJP:n syyksi lukeva luonne, siinä missä rajoittaminen jää mahdollisesti ilman kantaa tekijän syyllisyydestä. Tämän lisäksi SJP tehdään kokonaisvaltaisen syyteharkinnan päätteeksi pöytäkirjoineen kaikkineen, kun taas esitutkinnan rajoittaminen on vähemmän tiedon varassa tehtävä päätös. Instrumenttina esitutkinnan rajoittamista voisi siis kuvailla melko soveltamisalttiiksi ja tulkinnanvaraiseksi työkaluksi.

Pohdinnan arvoista on myös se, miten esitutkinnan rajoittaminen näyttäytyy legitimiisyyden ja yleisprevention käsitteiden näkökulmasta. Vuorenpää kuvailee legitimiisyyden termin kirjassaan seuraavasti: *”Ajatuksena on siis se, että ihmiset noudattavat hyväksyttävänä pidettävää normia, koska he kokevat sen itseään velvoittavaksi.”* (Vuorenpää 2007, 73) Voiko velvoittavuuden tunnetta syntyä, jos tarpeeksi vähäiset rikokset rajoitetaan

pois resurssien säästämismielessä, tai voiko rajoittamisella olla jopa dekriminalisoiva vaikutus? Näistä lähtökohdista lähdetään perehtymään esitutinnan rajoittamiseen, sen luonteeseen ja toteuttamiseen.

2.1 Rajoittamisperusteet

Esitutinnan rajoittamisen voi jakaa eri ryhmiin sen syyperien pohjalta, jotka voidaan jakaa edelleen itse perusteisiin. Esitutinnan rajoittamisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen vuoksi on hyvä tarkastella kaikkia rajoittamisperusteita – lisäksi jako havainnollistaa, mihin kustannusperusteinen rajoittaminen sijoittuu muihin perusteisiin verrattuna. Kyseinen jako on esitetty parhaiten valtakunnansyyttäjän yleisessä ohjeessa VKS:2016:5, jossa rajoittamisen normipohja on kuvattu seuraavasti:

I Prosessuaalinen rajoittaminen (ETL 3 luku 10 § 2 mom.)

1. Ei rikos (ROL 1 luku 6 ja 6 a §)
2. Ei näyttöä (ROL 1 luku 6 ja 6 a §)
3. Ei syyteoikeutta (ROL 1 luku 6 ja 6 a §)
4. Syyteoikeus vanhentunut (RL 8 luku 1 §, ROL 1 luku 6 ja 6 a §)

II Harkinnanvarainen rajoittaminen (ETL 3 luku 10 § 1 mom.)

1. Vähäisyys (ROL 1 luku 7 § 1-kohta)
2. Nuoruus (ROL 1 luku 7 § 2-kohta)
3. Kohtuus (ROL 1 luku 8 § 1 mom. 1-kohta)
4. Konkurrenssi (ROL 1 luku 8 § 1 mom. 2-kohta)
5. Tunnustus (ROL 1 luku 8 § 2 mom.)
6. ”Muu vastaava lainkohta” (esim. RL 35 luku 7 § ja 50 luku 7 §)

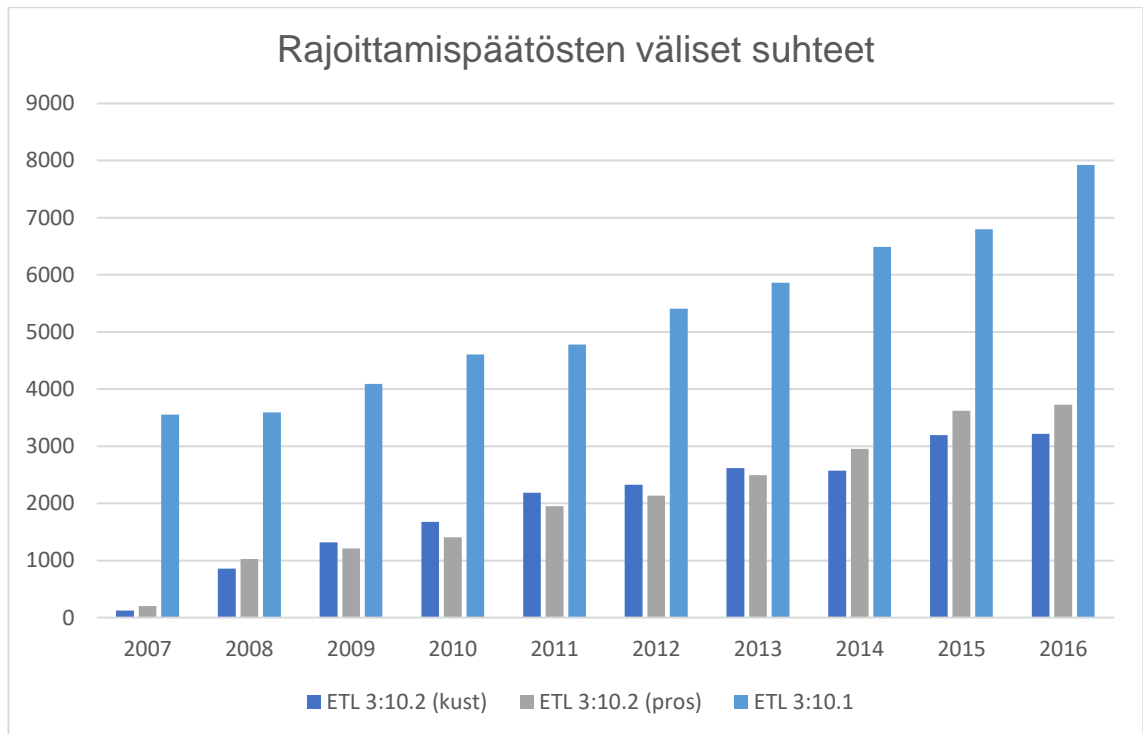
III Kustannusperusteinen rajoittaminen (ETL 3 luku 10 § 2 mom.)

1. Epäsuhtaiset kustannukset (ROL 1 luku 8 § 1 mom. 3-kohta)

IV Rajoittaminen tunnustuksen perusteella (ETL 3 luku 10 a § 1)

1. Tunnustukseen perustuva rajoittaminen (ETL 3 luvun 10 a § 1:n nojalla ei kytkeydy syyttämättäjättämisen perusteisiin)

(Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a)

Kuvio 1. Rajoittamisperusteiden väliset suhteet vuosina 2007-2016.

Valtakunnansyyttäjän erittelyä havainnollistaa kuvio 1 rajoittamisperusteiden välisistä suhteista. Kuten pylväät osoittavat, ovat suhteet vuosien myötä muuttaneet skaalaansa. Länsi-Suomen syyttäjänvirastosta saadut tilastot eivät kuitenkaan kata syyteneuvottelun kautta esitutinnan rajoittamiseen päätyneitä määriä. Tämä johtuu siitä, että syyteneuvottelu on otettu Suomessa käyttöön vasta 2015, eikä luvut sen seurauksena ole vertailukelpoisia. Seuraavaksi perehdytään lyhyesti näihin rajoittamisryhmiin, lukuun ottamatta kustannusperusteista rajoittamista, josta on oma lukunsa.

2.1.1 Prosessuaalinen rajoittaminen

Prosessuaalinen rajoittaminen on rajoittamisperusteista mahdollisesti pelkistetyin. Se on nimittäin tyyliltään toteavaa, eikä sen myötä sisällä tarvetta tulkinnalle. Prosessuaaliseen rajoittamiseen kuuluvilla perusteilla myös poliisit itse pystyvät toteamaan esitutinnan loppuun asti toimittamisen edellytysten puuttuvan. Kyse on kuitenkin aina jo aloitetun

esitutinnan lopettamisesta. Se, kuinka paljon esitutkintaa on tullut suorittaa ennen rajoittamisen arvioimista, on tietenkin tapauskohtaista, mutta myös perusteesta riippuvaista.

Koska rikosten tunnusmerkit ovat poliisiviranomaiselle arkipäivää, *ei rikos* -perusteen arviointi ei välttämättä vaadi suurta työmäärää. Tähän rajoittamisperusteeseen liittyy siis vahvasti ”syytä epäillä” -kynnyksen arviointi (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Perustetta ei tule ilman vaadittavaa selvitystä kuitenkaan käyttää, vaan oikeusturvan säilyttämiseksi on tarkoituksenmukaista esitutkintayhteistyön hengessä pyytää syyttäjän kantaa asian vaatiessa laajempaa oikeudellista tulkintaa.

Ei syyteoikeutta – ja syyteoikeus vanhentunut -perusteet vaativat nimensä mukaisesti syyteoikeuden tarkastelua. Usein kategoriaan liittyvissä asioissa voi olla kyse esimerkiksi lajissaan lievemmästä rikosnimikkeestä kuin alkuun on oletettu ja sen myötä asia muuttuu virallisen syyteen alaisesta teosta asianomistajarikokseksi. *Ei näyttöä* -peruste puolestaan poikkeaa muista prosessuaalisen rajoittamisen alaisista perusteista. Tällöin esitutkintatoimena pätee usein tutkinnanjohtajan itse päättämä esitutkinnan keskeyttäminen (ETL 3:13), mutta rajoittamisperusteena sitä harvemmin käytetään (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Tämä johtuu siitä, että lisänäytön saamisen tulee olla varsin epätodennäköistä ja suuren työmäärän takana. Prosessiekonomisesta näkökulmasta ajateltuna hyöty on siis sitä suurempi, mitä vähäisempi rikos on kyseessä.

2.1.2 Harkinnanvarainen rajoittaminen

Harkinnanvarainen rajoittaminen on sidoksissa harkinnanvaraisen syyttämättä jättämisen perusteisiin. Rajoitusperusteena voidaan käyttää lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa kaikkia rikoksia koskevia säännöksiä (7 § ja 8 § 1 mom.) taikka muun lainsäädännön sanelemia tiettyjä rikoksia koskevia säännöksiä. Harkinnanvarainen rajoittaminen ei vaadi niinkään suuria esitöitä, että pystyttäisiin ottamaan kantaa syyteen nostamisen edellytyksiin. Tämän myötä muun muassa rajoitusesitykset, joissa tekijä jää tuntemattomaksi, ovat mahdollisia. Tämä pätee kylläkin myös ETL 3 luvun 10 § 2 momentilla rajoitettaviin esitutkintoihin (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Liite 1 toimii hyvänä esimerkkinä tapauksesta, jossa vastaaja on jäänyt tuntemattomaksi.

Vähäisyysperuste ilmenee usein hyvinkin aikaisessa vaiheessa esitutkintaa, kun rikos on ”yleiseltä luonteeltaan vähäisen rikoslajin lievä teko” (Valtakunnansyyttäjänvirasto

2016a). *Nuoruus-* ja *kohtuus-*perusteet vaativat puolestaan hieman pidemmälle vietyä esitutkintaa, oli kyse sitten nuoren rikoksenteikijän syyllisyydestä tai kohtuusperusteeseen liittyvien olosuhteiden arvioimisesta, joka vaatii ymmärrettävästi laajempaa selvitystä.

Konkurrenssiperusteessa on kyse tekijän aikaisemmasta rikollisuudesta, jonka myötä hänen odotettavissa olevaa rangaistusta arvioimalla pystytään määräämään käsillä olevan rikoksen rajoittamisesta. Konkurrenssiperustetta käytettäessä ei siis ole niinkään kyse rikoksen luonteen kokonaiskuvasta kuten muissa syyttämättäjättämisen perusteissa, vaan määrääviä tekijöitä ovat tekojen keskinäinen ajallinen yhteys ja todennäköinen seuraamus (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Kuten päätellä saattaa, ei esitutkintaa tarvitse viedä kovinkaan pitkälle pystyäkseen arvioimaan konkurrenssiperusteisen rajoittamisen edellytyksiä. *Tunnustus-*peruste pohjautuu tilanteeseen, jossa useammasta rikoksesta epäilty tekijä tunnustuksen avulla edistää yhden tai useamman rikoksen selvittämistä.

2.1.3 Rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Tunnustuksen perusteella voidaan rajoittaa useamman lainkohdan mukaan. Edellisessä luvussa esitetty rajoittamisperuste pohjautuu ROL 1 luvun 8 §:ään. Tämä osio puolestaan käsittelee *syyteneuvottelua*, jota sääntelee ETL 3 luvun 10 a §. Periaate näiden kahden välillä on sama, mutta syyteneuvottelussa nimensä mukaisesti pidetään neuvottelu rikoksesta epäillyn ja syyttäjän välillä, sekä laaditaan tuomioesitys ROL 1 luvun 10 ja 10 a §:n mukaan. Tässä tapauksessa syyttäjä voi myös vaatia lievemmän rangaistusasteikon mukaista seuraamusta rikoksesta, josta esitutkinta toimitetaan. (ETL 3:10a)

Tärkeä yleinen tai yksityinen etu

Kaikkia rajoittamisperusteita sovellettaessa tulee myös arvioida, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista (ETL 3:10). Tärkeä yleinen etu nojaa vahvasti yleisprevention eli yleisestäävyyden periaatteeseen, jonka tarkoituksena on luoda ennalta estävä vaikutus kansalaisiin. Erityisprevention vastaisesti kyse on siis vaikutuksesta muihin kuin itse rikoksen tekijään (Vuorenpää 2007, 21). Toisin sanoen esitutkinnan rajoittamisen ei haluta herättävän epäluuloa oikeusjärjestelmää ja rangaistavuutta kohtaan.

Tähän liittyy vahvasti luottamus oikeusjärjestelmän aukottomuuden tunteesta. Mikäli asia on laadultaan esimerkiksi median silmissä huomiota herättävä – rikoksen laadun tai vaihtoehtoisesti rikoksesta epäillyn henkilön osilta – taikka siinä esiintyy rikollisen toiminnan jatkamisen ilmeinen vaara, luo tilanne tarpeen suorittaa esitutkinta loppuun asian perinpohjaisen selvittämisen kannalta (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a).

Vaikka mitään rikoslajia tai -nimikettä ei olekaan suljettu esitutkinnan rajoittamisen soveltamisen ulkopuolelle, on eräs mittari myös teon moitittavuuden osoittaminen. Tärkeää yleistä etua palvelee oikeusvaltiollemme ominainen rikollisuuden paheksuminen, jonka ei tule kärsiä esitutkinnan rajoittamispäätöksistä. Tärkeän yleisen edun turvaamiseksi on esitutkinta toimitettava loppuun asti myös tapauksissa, joissa oikeuskysymys tai rikollisuuden laajuus jäisi muutoin epäselväksi. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a)

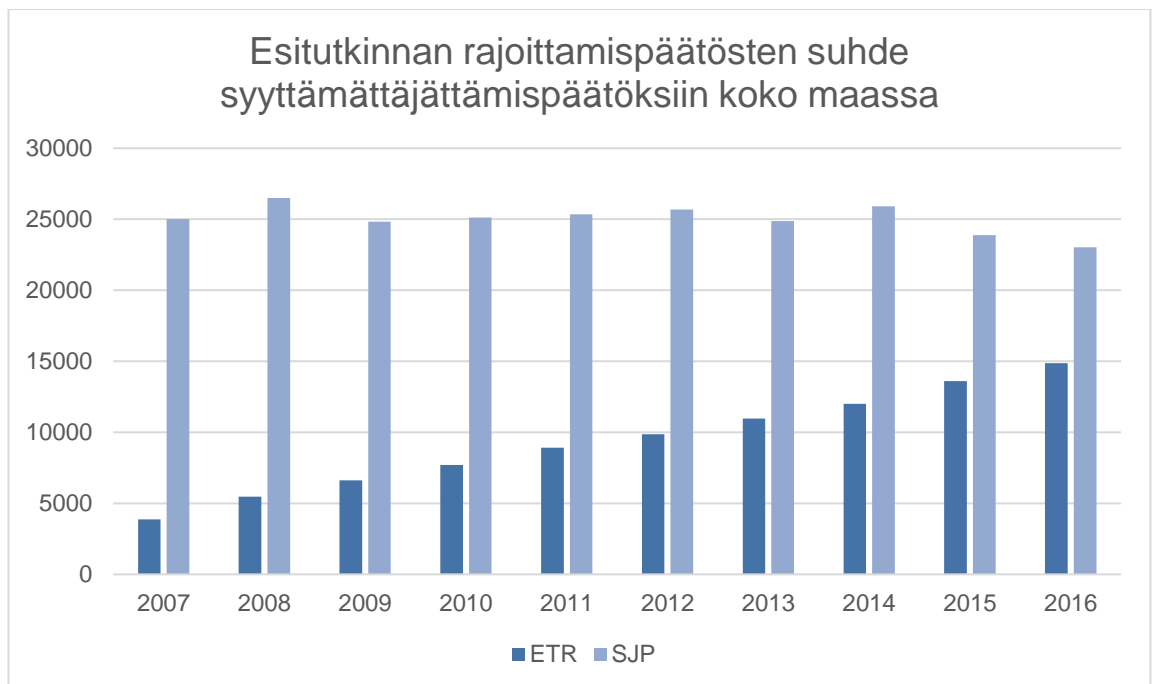
Tärkeä yksityinen etu puolestaan kulminoituu usein vahingonkorvausvaatimuksiin. Esitutkinta onkin suoritettava normaaliin tapaan, mikäli asianomistajan taloudellinen intressi on riittävän suuri. Tärkeää yksityistä etua on arvioitava kokonaisuutena ja täten huomioitava muun muassa osapuolten taloudelliset tilanteet, asianomistajan mahdollisuus saada vaatimuksensa korvatuiksi vastaajalta tai vakuutusyhtiöltä, sekä asianomistajan yhdenvertaisuutta mahdollisiin muihin asianomistajiin, jos kyse on jutusta, jossa asianomistajan asemassa on useampia henkilöitä (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a).

2.2 Esitutkinnan rajoittamisen tavoitteet

Oli rajoittamisperuste mikä tahansa, on esitutkinnan rajoittamisella kuitenkin yhteiset tavoitteet, joita kaikki edellä mainitut perusteet palvelevat. Suurimpana tavoitteena esitutkinnan rajoittamisessa on prosessitaloudellisuus. Nykypäivänä kustannustehokkuuden ollessa aiempaa suuremmassa roolissa korostuu resurssien kohdistaminen ja tarkoituksenmukaisuus. Virkamieskoneiston tyhjäkäyntiä pyritään välttämään ja yksi tämän opinäytetyön tavoitteista onkin selvittää, kuinka suurissa määrin esitutkinnan rajoittaminen palvelee tätä tarkoitusta.

Prosessiekonomia on esitutkinnan rajoittamisessa laajalle ulottuva hyöty, sillä onnistuessaan sillä pystytään säästämään sekä esitutkintaviranomaisen, syyttäjän että tuomioistuimen voimavaroja. Kun tapauksesta saadaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tarvittava kokonaisarvostelu, mahdollistuu koko järjestelmän kuormittamisen välttäminen.

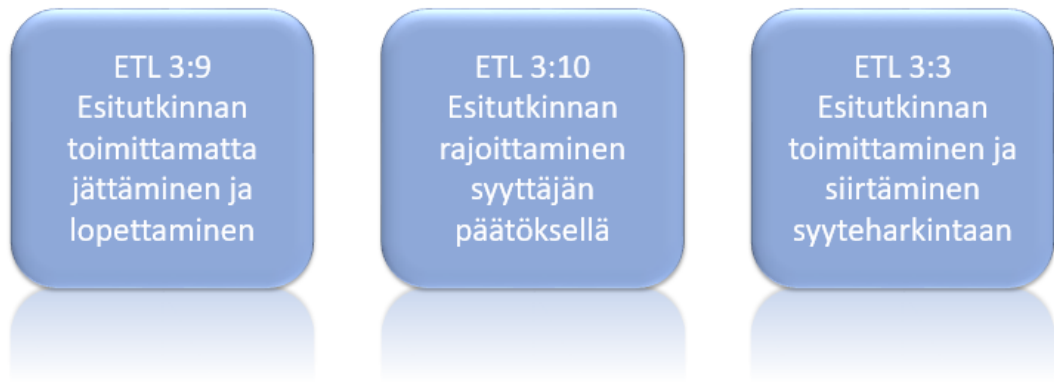
Tähän ajatukseen perustuu myös esitutinnan rajoittamisen tavoite saada syyttämättäjättämispäätöksiä korvattua esitutinnan rajoittamispäätöksillä. Päätöksenteon painopistettä pyritään siis siirtämään rikosprosessin alkutekijöihin, tavoitellen täten minimaalista resurssien kulutusta. Kuviossa 2 demonstroidaan tämän tavoitteen tuloksia. Kuten graafista käy ilmi, on trendi tavoitteen suuntainen. Tavoite on tosin alkanut täyttyä vasta kahdena viimeisenä vuotena, esitutinnan rajoittamispäätösten määrän kasvaessa ja syyttämättäjättämispäätösten määrän laskiessa. Muutamaa vuotta ei kuitenkaan voi pitää vielä muuna kuin suuntauksen potentiaalisena alkuna. Seuraavat vuodet tulevat näyttämään, onko kyse muutaman vuoden sattumasta, vai onko tavoite täyttymässä pitkällä aikavälillä ja sen myötä vaikuttamassa prosessiekonomiseen puoleen eksponentiaalisesti.

Kuvio 2. Esitutinnan rajoittamispäätösten ja syyttämättäjättämispäätösten väliset suhteet vuosina 2007-2016.

Prosessitaloudellisen tavoitteen saavuttaminen nojaa vahvasti esitutkintayhteistyöhön ja sen läpinäkyvyyteen. Sen lisäksi, että esitutkintayhteistyö on laissa säädetty pakko (ETL 5:3), on sen mielekästä olla myös molemminpuolinen intressi. Tätähän se myös todellisuudessa on, sillä poliisin ja syyttäjän yhteistyö kannattelee koko rikosasian elinkaarta ja tämän kannattelemisen tuoman painolastin jakautuminen helpottaa molempien osapuolien taakkaa. Selvää on, että yhteistyön tulee olla tuloksellista elinkaaren kaikissa

vaiheissa, mutta esitutinnan rajoittamisen tavoitteiden näkökulmasta hedelmällisintä on maksimaalinen hyöty, joka saavutetaan tunnistamalla oikea-aikaisesti rajoittamiskelpoiset asiat ja päättämällä elinkaari jo siihen.

Kuva 1. Esitutinnan rajoittamisen asema suhteessa poliisiin muihin vaihtoehtoihin.

Kuvassa 1 demonstroidaan poliisin muita vaihtoehtoja jutun elinkaaren tietyssä vaiheessa. Tätä päätöstä on edeltänyt rikoksen ilmitulo sekä rikosilmoituksen kirjaaminen järjestelmään.

2.3 Esitutkintayhteistyö – käytännön toteutus rajoittamisessa

Esitutinnan rajoittamisen, kuten muunkin esitutkintayhteistyön laadun takaamiseksi, tulee poliisin ja syyttäjän tavoitteiden kohdata. Kuten Koljonen kirjassaan toteaa, on poliisin ja syyttäjän yhteistyön merkitys löydettävä tulosten kautta ja käsitteellistettävä perustoinnaksi (Koljonen 2010, 115). Käytännössä näkisin, että rajoittamisprosessin tulee olla mahdollisimman selkeä ja yhdenmukainen toimintatavoiltaan – raamit päätöksenteolle on siis tehtävä itse päättäjistä riippumattomaksi.

Rajoittamismenettelyn ollessa loppuun asti hiottu mekanismi, jakautuvat päätöksen osatekijöiden vastuu ja edut asianmukaisesti esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Yhdenmukaisesta menettelystä hyötyvät molemmat osapuolet, sillä prosessin ollessa tarkkaan säädely ja tarkkaan harkituissa rajoissa toteutettu, kohdentuvat sekä syyttäjän että poliisin voimavarat järkevästi (Koljonen 2010, 167).

Poliisin ja syyttäjän yhteistyötä tulisi määrittää lopputuloksen laatu. Laadun käsite pitää sisällään myös vertailukelpoisuuden, eli tulosten tulisi olla tasavertaisia. Jotta rajoittamisen olisi mahdollista olla laadukasta, tulee prosessin olla alkutekijöistään lähtien toimiva ja virheetöntä lopputuotetta kohti pyrkivä (Koljonen 2010, 162). Laadun ja prosessiekonomian kohdatessa on esitutkinnan rajoittaminen palvellut tarkoitustaan oikeudenmukaisuudesta tinkimättä.

Työskentelen Länsi-Suomen syyttäjänvirastossa syyttäjäsihteerinä, joten olen työni puolesta päässyt seuraamaan esitutkinnan rajoittamisen toteutusta. Tällä hetkellä Länsi-Suomen syyttäjänviraston syyttäjistä neljä käy rajoittamispalavereissa, jokainen kerran viikossa. Tämä käytäntö tulee muuttumaan käyttöön otettavan nopeutetun menettelyn toiminnan myötä, mutta prosessia tarkastellaan tämänhetkisen toimintatavan puitteissa.

Rajoittamiskelpoiset jutut kulkeutuvat rikosten esikäsittely- ja esikäsittely-yksiköihin (REK ja EKY) eri tavoin. Kaikki rajoittamiskelpoiset ovat nimittäin ensisijaisesti REK:öön soveltuvia. REK:n harkinnan mukaan jutussa voidaan tehdä esitutkinnan lopettamispäätös taikka rajoittamisesitys, joka johtaa syyttäjän päätökseen. Jos juttu ei luonteensa puolesta sovellu REK:öön, voidaan se siirtää eteenpäin EKY:öön tutkittavaksi. Tämän lisäksi juttu on mahdollista siirtää edellytysten mukaan sovittelutoimistoon, taikka tutkintaa jatkettaessa luovuttaa juttu tutkintaryhmälle.

Rajoittamisen ensimmäinen vaihe tapahtuu siis Lounais-Suomen poliisilaitoksen tiloissa REK- ja EKY-yksiköissä, joissa poliisit esittävät syyttäjälle rajoittamispotentiaalisia viireille tulleita tapauksia. REK koostuu noin kymmenestä jäsenestä, EKY puolestaan viidestä. Nämä kaksi yksikköä ovat luonteeltaan ja juttuskaalaltaan erilaisia. REK:n puolella käsitellään yksinkertaisempia juttuja (kuten omaisuusrikoksia ja kolareita), joiden läpivirtaus on nopeampaa. EKY:n asiakokonaisuudet ovat niin sanotusti jalostuneempia, hienojakoisempia ja monisyisempiä – yleisesti ottaen siis laajempia. (Haastattelu kihlakunnansyyttäjän kanssa 27.6.2017)

Tilanteena rajoittamispalaveri on vuorovaikutustilaisuus, jossa syyttäjä ja poliisiviranomainen yhdessä päättävät asian rajoittamismahdollisuudesta ja sopivasta rajoittamisperusteesta. Tapaamisen jälkeen tutkinnanjohtajan rajoittamisesitys siirretään Sakarijärjestelmän kautta syyttäjänvirastoon, ja tämän pohjalta syyttäjä tekee rajoittamispäätöksen. Syyttäjä ei siis pysty itsenäisesti rajoittamaan esitutkintaa, vaan rajoittaminen edellyttää aina tutkinnanjohtajan esityksen.

Päätöstä esitutkinnan rajoittamisesta sääntelee esitutkintalain 11 luvun 1 §, jonka mukaan päätöksen tulee olla kirjallinen ja siitä on käytävä ilmi:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset;
- 3) asia;
- 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset;
- 5) päätöksen sisältö; ja
- 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot. (ETL 11:1)

Päätös annetaan esitutkintalain 11 luvun 1 §:n kolmannen momentin mukaan tiedoksi asianosaisille. Lähetettävän päätöksen ei ole VKS:n yleisen ohjeen mukaan tarkoitus sisältää tutkinnanjohtajien mahdollisesti laajoja rajoitusesityksiä, vaan tiedoksiannon tulisi kokonaisuudessaan olla mahdollisimman ymmärrettävä, pelkistetty ja selkeä (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Tämä on otettu huomioon jo esitöissä, missä kehoitetaan päätökseen sisällytettävän vain seikkoja, jotka välittömästi tukevat päätöksen lopputulosta edistään täten ymmärrettävyyttä (HE 222/2010, 237-238). Opinnäytetyön ensimmäisenä liitteenä on päätös esitutkinnan rajoittamisesta, mistä voi tarkastella edellä esitellyjä asioita sekä päätöksen sisältöä.

3 KUSTANNUSPERUSTEINEN RAJOITTAMINEN

3.1 Sääntely ja luonne

Kustannusperusteinen rajoittaminen on luonteeltaan kaksijakoinen. Toisaalta se voidaan nähdä puhtaasti prosessiekonomisena päätöksenä, ja toisaalta taas hyvinkin tulkinnanvaraisena sellaisena.

Esitutkintalaki sääntelee esitutkinnan rajoittamista erittäin suppeasti, ja sen johdosta kustannusperustekin jää melko vähälle ohjeistukselle. Laissa määrätään kustannusperusteesta seuraavasti:

”Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös päättää, että esitutkinta lopetetaan, jos tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen tai jos jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muulla kuin 1 momentissa mainitulla perusteella. Esitutkinnan lopettaminen edellyttää lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista.” (ETL 3:10.2)

Kuten edellä mainittu, voi momentin soveltaminen olla hyvin tulkinnanvaraista. Tämä johtuu siitä, että momentissa on useampi avoin termi selvän konkretian, määrällisyyden tai lukujen sijaan. Tulkittavaksi jääviä termejä ovat *selvässä epäsuhteessa*, *varsin todennäköistä*, sekä *tärkeä yleinen tai yksityinen etu*. Laki ikään kuin antaa suuntalinjat, mutta päätöksentekijälle jää vastuu lain soveltamisesta.

VKS:n yleiset ohjeet onneksi ottavat kantaa momenttiin, mutta eivät nekään tyhjentävästi. Olennaisinta kustannusperusteen käytössä on selvä epäsuhte. Jotta epäsuhteesta voidaan saada tarkka käsitys, tulee tutkinnanjohtajan esittää syyttäjälle mahdolliset tulevat kustannukset mahdollisimman eritellysti. VKS:n kannan mukaan tämä voisi ilmetä esimerkiksi rajoitusesitykseen sisällytystä työmäärä/kustannus -arviosta (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a).

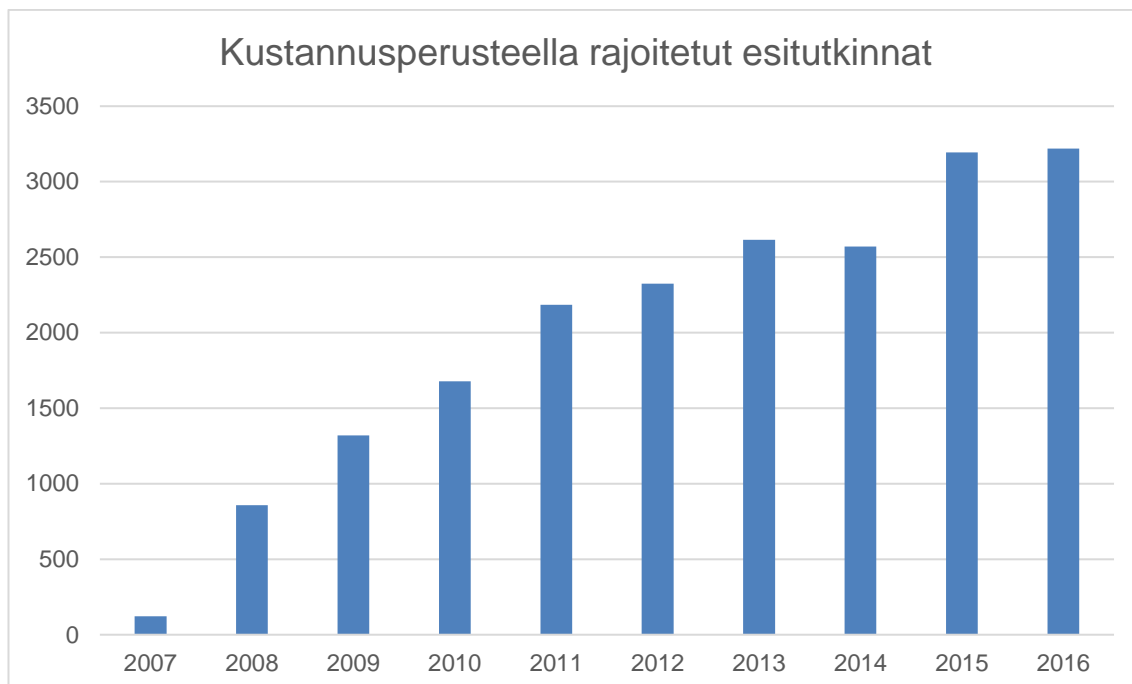
Selvä epäsuhta on terminä kokonaisarviointia vaativa. Säännöksen ajatuksena ei ole kitkeä pois kaikkia tarpeeksi vähäisiä, mutta työläitä tapauksia, vaan rajoitettavan tapauksen tulee olla lajissaan, rikosnimikkeessään tavanomaista suuritöisempi ja resursseja kuluttavampi. Tähän taustaan peilaten on hyvä esittää myös Matti Nissisen ajatus hänen kirjoituksessaan Esitutkinnan rajoittaminen – Mahdollisuuksien taidetta, joka kuuluu seuraavasti: *”Kustannusperusteinen rajoittaminenkaan ei voi olla liian kaavamaisista*

ja vain tiettyihin rikosnimikkeisiin kohdistuvaa.” (Nissinen 2007, 64) Joten vaikka rajoittamisprosessissa tuleekin peräänkuuluttaa yhtenäisyyttä toimintatavoissa ja vaikka voidaan todeta säännöksen soveltamisen painottumisen sakkouhkaisiin rikoksiin olevan luontevaa, on silti hyvä muistaa jokaisen ratkaisun olevan tapauskohtainen. Eli kysymys siitä, milloin nämä edellä mainitut kriteerit muuttuvat selväksi epäsuhdaksi, jää lopuksi päätöksentekijän harkinnan varaan.

Kustannusperusteisen rajoittamisen piiriin voivat kuulua yksittäisten tapausten lisäksi myös juttukokonaisuudet. Tällöin voidaan käyttää maalaisjärkeen verrattavaa harkintaa, kun suhteellistetaan yksittäisen asian merkitystä suuremmassa rikoskokonaisuudessa. Pääsääntönä on, että mitä epäolennaisemmasta asiasta kokonaisuuden kannalta on kyse, sitä vähemmän asialle tarvitsee antaa painoarvoa (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016a). Perustusvaliokunnan lausunnossa 66/2010 vp – Hallituksen esitys esitutkintaja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi alleviivataan, miten laajemmissa tapauksissa syyttäjän olisi hyödyllistä rajoittaa esitutkintaa sekä rikos- että prosessioikeudellisesti olennaisiin kysymyksiin, esimerkkinä varsinkin talousrikosjutut sekä järjestäytynyt rikollisuus (PeVL 66/2010). Tämän ajatuksen kanssa risteää Vuorenpään esille tuoma säästö syyttäjän ajankäytön puitteissa, sillä kyseisissä tapauksissa syyttäjän ei tarvitse enää syyteharkintavaiheessa perehtyä epäolennaiseen esitutkintamateriaaliin (Vuorenpää 2007, 127). Tästä huolimatta tavallisimmin säännöstä sovelletaan asioissa, joista ankarin seuraamus on sakkorangaistus.

3.2 Käytön yleistyminen

Kuten useassa mediassa on uutisoitu, on kustannusperusteisen rajoittamisen käyttö lisääntynyt huomattavasti. Turun Sanomien uutisen mukaan Suomessa lopetettiin viime vuonna lähes 4 000 esitutkintaa, joiden kulut olivat selvässä epäsuhteessa tutkittavaan asiaan verrattuna. Artikkelissa todetaankin kustannusten vuoksi lopetettujen esitutkintojen määrän jopa kaksinkertaistuneen vajaan 10 vuoden aikana (Ilkka ja Pohjalainen: Esitutkinta päättyy yhä useammin kustannusten takia 2017).

Kuvio 3. Kustannusperusteella rajoitetut esitutkinnot vuosina 2007-2016.

Uutisoinnin totuuspuhjan tutkimiseksi laaditussa kuviossa 3 on käytetty Länsi-Suomen syyttäjänvirastosta saatuja tilastotietoja vuosilta 2007-2016. Kuten pylväistä käy ilmi, on muutos tosiaan ollut radikaali ja kasvu vuoden 2014 pientä notkahdusta lukuun ottamatta aina vahvasti nousujohteista. Kun vertaa kymmenen vuoden takaista vähäistä lukemaa 123 viime vuoden määrään 3219, herää kysymys, mistä näin suuri kasvu juontaa juurensa.

Suurin syy kustannusperusteen käytön yleistymiseen on kansainvälistyminen. Artikkelisakin todetaan, miten valtaosa kustannusperusteella rajoitetuista esitutkinnoista liittyy ulkomailla tapahtuneisiin rikoksiin. Tällöin rajoittamisen arvioiminen voi olla melko pelkistettyä jo oikeusavunkin näkökulmasta: jos tietyllä valtiolla ei ole intressiä tarjota oikeusapua, ei Suomella ole edes toimivaltaa lähteä selvittämään ulkomailla sattuneita rikoksia.

Muissakin kansainvälisissä tapauksissa laissa tarkoitettu epäsuhta voidaan todeta selväksi, kun suhteutetaan esitutkinnan jatkamisesta syntyvät kulut - jotka todennäköisesti kasvaisivat entisestään maiden välisen selvittelytyömäärän myötä - asian laatuun. Kokonaisuutena arvostellen vähäisiin ja rajoittamiskelpoisiin rikoksiin ei ole mielekäästä käyttää yhteiskunnan varoja, vaan ennemmin suunnata ne vakavampien rikoksien ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan kotimaassa.

Artikkelissa on kuultu poliisitarkastaja Jyrki Ahoa, joka painottaa rikollisuuden muuttuneen yhä kansainvälisemmäksi. Vuonna 2016 Suomen poliisille ilmoitetuista, ulkomailla tehdyistä rikosilmoituksista yli 10 prosenttia päätyi rajoitettaviksi (Ilkka ja Pohjalainen: Esitutkinta päättyy yhä useammin kustannusten takia 2017).

Kansainvälisyyden lisäksi suuri tekijä kustannusperusteen käytön lisääntymisessä on tietotekniikan edistyminen. Internetin ilmiömäinen kehitys on luonut kuin varkain puitteet harjoittaa rikollista toimintaa anonyymisti. Nämä aihiot osataan hyödyntää, ja sen kautta rikollisuus yleistyy tietojärjestelmissä. Internetissä on rajattomat mahdollisuudet suorittaa muun muassa petoksia, jotka ovat hyvin yleisiä kustannusperusteella rajoitettavia rikoksia.

Internetin myötä sosiaalisen median palvelut ovat osaltaan lisänneet kustannusperusteen käyttöä. Sosiaalisessa mediassa kunnianloukkauksien (toinen usein kustannusperusteella rajoitettu rikosnimike) määrä on nimittäin kasvanut. Virtuaalimaailmasta on tullut luonteeltaan ikään kuin vapaa pelikenttä, minne voi kirjoittaa melkein mitä vaan, foorumista riippuen jopa anonyymisti. Verkossa massa on suuri, mikä puolestaan johtaa kontrollin vaikeutumiseen. Tähän tarpeeseen poliisi toki pyrkii vastaamaan ennaltaehkäisevästi nettipoliisi-konseptin muodossa.

Ajan saatossa myös rajapinnat ovat varmasti tulleet selkeämmiksi, jonka myötä sekä poliisit että syyttäjät ovat saattaneet rohkaistua kustannusperusteen käyttöön. Länsi-Suomen syyttäjänvirastossa jokainen rajoittamispalavereissa käyvä syyttäjä onkin hyvin kokenut ja pitkän uran tehnyt, minkä arvioisin vaikuttavan kokonaisarvostelun sujuvuuteen. On toki selvää, että harjoitus tekee mestarin, eikä esitutkinnan rajoittaminen tee tässä asiassa poikkeusta.

Kustannusperusteen tulevaisuudennäkymien spekulointia

Kansainvälistymisen ollessa kasvava trendi on kustannusperusteelta mahdollisesti odotettavissa vieläkin jatkuvaa kasvua. Tekniikka tuskin on nähnyt vielä kehityksensä huipua, joten edellytykset verkossa alati nousevaan rikollisuuden määrään ovat taatut. Sosiaalisen median kanaviakin syntyy jatkuvasti uusia, ja niiden kontrollointi ja tarkkailu sen myötä vain hankaloituu entisestään.

Koska olosuhteet ovat omiaan kustannusperusteella rajoitettavan rikollisuuden kasvuun, on mietittävä keinoja tämän tyylisen rikollisuuden kitkemiseen, valistamiseen sekä viranomaisten keinoihin vastata suuriin massoihin. Tätä pohditaan tarkemmin opinnäytetyön viimeisessä luvussa.

4 RAJOITTAMISPROSESSIN ARVIOINTI – ANALYYSIN KOHTEENA ASIAANTUNTIJAHAASTATTELUT

Saadakseni kokonaisvaltaisen kuvan rajoittamisprosessin onnistumisesta haastattelin Länsi-Suomen syyttäjänviraston kolmea kihlakunnansyyttäjää, joilla on toimipaikkamme laajin kokemus esitutinnan rajoittamisesta, sekä Lounais-Suomen poliisilaitoksen Turun toimipaikan kahta rajoittamistehtävissä toimivaa poliisia. Tiedonkeruu toteutettiin teemahaastattelun muodossa, joka sijoittuu virallisuudessaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemahaastattelu on soveltamismahdollisuudestaan huolimatta strukturoitu kokonaisuus, jossa keskustelua ohjataan tiettyjen teemojen ympärille. Valitsin nimenomaan teemahaastattelun, sillä se on luonteeltaan keskustelunomainen tilanne. Tyyli osoittautuikin toimivaksi, sillä vuorovaikeutus jätti tilaa tulkinnoille ja aihepiirin laveammalle tarkastelulle.

Tämä luku rakentuu teemahaastatteluiden mukaisten teemojen ympärille, ja täten siis jakautuu kolmeen osioon: rajoittamisprosessi ja -elimet, esitutinnan rajoittamisen ja kustannusperusteen käytön kasvu, sekä yhteistyön analysointi. Nämä teemat kiteyttävät osaltaan koko opinnäytetyön teoriaa ja antavat kosketuspinnan käytäntöön. Vastausten kautta pystytään myös kriittisesti analysoimaan rajoittamisprosessin toimivuutta ja saamaan todenmukainen kuva sen toteuttamisesta.

Haastateltavilla syyttäjillä on yhteensä 25 vuoden kokemus esitutinnan rajoittamistehtävistä, minkä näkisin olevan avainasemassa teemahaastatteluiden tulosten reliabiliteetin turvaamiseksi. Pitkällä kokemuksella on väkisinkin suora yhteys tietotaidon karttumiseen ja sitä kautta monipuoliseen osaamiseen. Syyttäjät totesivatkin haastatteluissa, miten kokemuksen myötä tunnusmerkistöt ovat aiempaa selvempiä, minkä kautta pystyy mahdollisimman aikaisessa vaiheessa esittämään oleelliset, tarkentavat kysymykset rajoittamiskriteereiden täyttymisen selvittämiseksi. Syyttäjät arvioivat kokemuksen tuoneen mukanaan myös positiivista rutiininomaisuutta sekä varmuutta, jotka puolestaan edesauttavat tehokkuuden lisäämistä. Myös haastatellut poliisit ovat toimipisteensä kokeneimpia esitutinnan rajoittamistehtävissä.

4.1 Rajoittamisprosessi ja -elimet

Luvussa 2.2 (Poliisin ja syyttäjän yhteistyö – Käytännön toteutus rajoittamisessa) esiteltiin REK- ja EKY -yksiköiden konkreettisia eroja jäsenten määrästä juttujen laatuun ja kulkeutumiseen. Tämä osio käsittelee pikemmin näiden rajoittamiselinten toimintaa.

Syyttäjät kehuivat rajoituselinten taitoa tunnistaa ja poimia oikeanlaiset, ”sablunaan sopivat”, rajoittamiskelpoiset asiat mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Jutut siis kulkeutuvat rajoittamisprosessiin hyvin, mutta eräs syyttäjä myös peräänkuulutti koko poliisilaitoksen saamista toimintaan mukaan, jotta prosessin kulkua saisi vielä entisestään virtaviivaistettua.

Itse rajoittamisprosessiin oltiin tyytyväisiä, eikä tämänhetkistä mallia lähdetäisi muuttamaan – ei syyttäjien eikä poliisien toimesta. Erityisesti rajoittamispalaverit keräsivät positiivista palautetta. Kyseenalaistaessani palaverien tarvetta, kävi ilmi niiden hyödyllisyys. Poliisin ja syyttäjän yhteinen ideariihä ja vuoropuhelu koettiin tehokkaaksi rajoittamistavaksi – vaikka se aikaa viekin, vähentää se myös vastapainoisesti työtaakkaa rajoitusesityksen saapuessa ja päätöksen laatimisen aloittamisessa. Palaverien ansiosta on syyttäjä rajoitusesityksen saapuessa jo perillä jutusta ja saanut kattavan kuvauksen jutun sisällöstä.

Vaikka tyytyväisiä tämänhetkiseen prosessiin oltiinkin, löytyi silti myös vaihtoehtoinen toimintamalli. Ajallisesti haastateltavilla syyttäjillä kuluu rajoittamistehtäviin työviikosta yksi päivä. Tällä hetkellä tämä yksi päivä kuluu tehtäviin osissa: yhtenä päivänä käydään rajoituspalavereissa REK- ja EKY -yksiköissä, ja esitutkinnan rajoittamispäätöksiä tehdään pitkin viikkoa. Toinen ehdotus oli, että syyttäjä viettäisi tämän yhden kokonaisen työpäivän kokonaan poliisilaitoksella REK- ja EKY -yksiköiden tiloissa, ja itse päätöksien tekeminen tapahtuisikin jo siellä – jopa sitä mukaa, kun rikosilmoituksia tulee.

Ehdotuksesta huolimatta tämänhetkinen malli koettiin toimivaksi. REK-yksikkökin on toiminut nykyisellä mallillaan vasta vuoden alusta asti, joten sen puolella toiminta on vasta vakiintunutta. Tämä silmällä pitäen haluttiin antaa tämänhetkisen prosessin hakeutua ensin uomiinsa, minkä jälkeen voidaan paremmin arvioida, mikä osa-alue vaatisi muutoksia.

4.2 Esitutinnan rajoittamisen sekä kustannusperusteen käytön kasvu ja vaikutukset

Esitutinnan rajoittamisen lisääntyminen näkyy selvästi syyttäjän työssä. Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat määrän lisääntymisen vaikuttavan selvästi työnkuvaan, ja arvioivat rajoittamistehtävien vievän noin yhden päivän työviikosta. Myös poliisin puolella tiedostetaan rajoittamisten määrän merkittävä nousu, vaikkakaan sillä ei ole työnkuvaan samanlaista vaikutusta. Tämä johtuu toki siitä, että haastateltavat poliisit toimivat täysipäiväisesti REK- ja EKY -yksiköissä, rajoittamisen näin ollen heidän pääasiallista työtään.

Kustannusperusteisen rajoittamisen radikaaliin kasvuun syyttäjät kertoivat syyksi kansainvälistymisen, tietotekniikan kehityksen ja yleisesti nettimaailman. Yksi syyttäjistä myös arveli, että rikosilmoituksia tehdään mahdollisesti herkemmin kuin ennen, muun muassa juurikin internetin ja sosiaalisen median takia. Verkossa ensisijaisesti petosten, kunnianloukkausten, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisten sekä maksuvälinpetosten tekeminen on mahdollistunut aivan uudella tasolla.

Yksi syyttäjistä kuvaili jopa tapausta, jossa epäilty voi pystyä tekemään internetissä anonyymisti rikoksia ns. ”oikeissa rajoissa”, eli toisin sanoen osataan välttää miinat, kun tiedetään, mitä poliisi etsii. Tällöin kysymykseksi nouseekin, pystyykö virkamieskoneisto torjumaan rikollisuutta, joka siirtyy enemmän ja enemmän verkkoon? Pystytäänkö samoilla instrumenteilla vastaamaan alati muuttuvaan ja kasvavaan rikollisuuden virtuaalienttään?

Poliisi toi esille myös sen, miten tietoisuus rajoittamisen edellytyksistä ja käyttömahdollisuuksista on vaikuttanut rajoittamisen määrän kasvuun. Tämän myötä voidaan todeta, että kustannusperusteen, kuten muidenkin rajoittamisperusteiden käytön yleistyminen on merkki osaamisen parantumisesta. Toisaalta negatiivisena vaikuttimena vähäiset resurssit luovat melkein pä pakon rajoittamistyökalun käyttöön, sillä viranomaisen rajalliset voimavarat eivät yksinkertaisesti riitä kaikkien juttujen perinpohjaiseen tutkimiseen silloin, kun vaa’an toisella puolella painavat kustannukset.

Myös matkustaminen on osaltaan vaikuttanut kustannusperusteen käytön lisääntymiseen. Eräs syyttäjä nostikin esiin tapaukset, joissa asianomistaja on käyttänyt luottokorttiaan ulkomailla, ja kortin tiedot on varastettu. Tapauksissa, joissa rikos on sattunut ulkomailla, astuu kuvaan oikeusapu – tai sen puute. Eri valtioilla on eri intressirajat sen

suhteen, milloin esitutkintaa jatketaan. Esimerkiksi Iso-Britanniassa vahingon tulee ylittää 5 000 punnan arvo, ennen kuin tapaus ylittää tutkinnan jatkamiskynnyksen. Oikeusavun suhteen on maissa hyvinkin eriäviä kulttuureja: syyttäjät osasivat mainita muun muassa Yhdysvallat sekä Italian profiloituneen hankaliksi maiksi saada vastinetta oikeusavun tarpeeseen.

Eräs syyttäjä toi ilmi ajatuksen, miten oikeusapu liittyy usein maan oikeuskulttuuriin. Esimerkiksi Pohjoismaissa ja Virossa tapahtuvia rikoksia olisi mahdollista lähteä tutkimaan samankaltaisen oikeusavun ja -kulttuurin puitteissa, mutta muiden valtioiden kohdalla tilanne voi olla täysin eri.

Kansainvälisyyden painottamisesta huolimatta kustannusperusteella rajoitetaan runsaasti kotimaassakin tapahtuneita rikoksia. Eräs syyttäjistä antoi hyvän esimerkin pohdinnasta, joka liittyi kustannusperusteen puolesta rajoittamispotentiaaliseen tapaukseen. Alla syyttäjän kuvailema tapaus:

”Rajatapauksena voisin kertoa tapauksen, jossa kotipihalta oltiin varastettu illalla/yöllä lasten polkupyörät. Asiasta tehtiin rikosilmoitus, mutta myöhemmin pyörät löytyivät paikallisen kaupan pihalla vahingoittumattomana. Tekijää oltaisiin voitu lähteä selvittämään kaupan pihalla olleiden valvontakameroiden avulla, mutta tämä olisi vaatinut monen tunnin nauhan katsomisen, sillä pyörien katoamisen ja palautumisen välillä oli kulunut melkein pä vuorokausi. Tällöin poliisin resursseja olisi kulutettu suuri määrä suhteessa asian laatuun.

Vaikka tämä vaiva olisikin nähty, ei olisi varmuutta, saataisiinko nauhalta tarpeeksi selvä kuva, josta pystyttäisiin tunnistamaan pyörät palauttanut henkilö. Tästä huolimatta ei välttämättä tiedettäisi, onko kuvassa näkyvä henkilö itse varastaja vai joku muu. Koska pyörät saatiin vahingoittumattomana takaisin, rajoitin esitutkinnan kustannusperusteella. Jos kuitenkin pyörät olisivat olleet vahingoittuneet, en olisi näin todennäköisesti tehnyt.”

Epäsuhteen arvioiminen ja kustannustehokkuus

Syyttäjiltä kysyttiin, millaiseksi he kokevat laissa tarkoitetun selvän epäsuhteen arvioimisen kustannusperusteen soveltamisessa. Kaikki haastateltavat yhtyivät ajatukseen, miten käytäntö on muovannut soveltamisen helpommaksi. Kustannusten ja jutun intressin epäsuhtaa on kokemuksen tuoman varmuuden kautta helpompi arvioida. Arvioimisen tueksi syyttäjillä ei kuitenkaan olekaan siihen sopivaa instrumenttia: kustannuslaskelmaa tai -arviota, jota VKS:n ohje kehottaa rajoitusesitykseen sisällyttämään. Kaksi kolmesta haastateltavasta on toiminut rajoittamistehtävissä eri puolilla Suomea, kuten Lahdessa, Porissa ja Lohjalla, ja kävi ilmi, ettei muillakaan paikkakunnilla ole rajoitusesityksessä tullut vastaan kustannusarviota työmäärästä.

Itse yllätyin, että yhtä olennaisinta tekijää epäsuhteen arvioimisessa ei hyödynnetä. Kustannusarvioiden puuttumisen johdosta syyttäjät eivät osanneet arvioida yksittäistapauksessa tai yleisestikään kustannusperusteella saavutettuja säästöjä. Loppujen lopuksi kyse on kuitenkin pääasiassa säästetystä työstä. Arvo nähdään etenkin siis siinä, mihin sekä syyttäjien että poliisin aikaa saadaan esitutinnan rajoittamisten myötä vapautettua.

Poliisien haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, mistä kustannukset useimmiten koostuvat. Poliisi ei kuulemma laske rikoksen selvittämisen hintaa euroissa, mutta säästöjen voidaan sanoa olevan ajoittain erittäin huomattavia. Säästöjä syntyy muun muassa jutuissa, joissa kuulusteltavia olisi useampia kymmeniä tai jotka edellyttävät virka-apua. Virka-apuprosessissa on nimittäin useita osallisia poliisihallinnossa, ja se voi sisältää myös tulkkauskustannuksia.

Epäsuhde perustuu siis pitkälti edellä mainittujen asioiden arvioimiseen, jonka pohjalta tutkinnanjohtaja esittää tapauksen rajoitettavaksi kustannusperusteella. Syyttäjät eivät kokeneet laskelmien puuttumisen vaikuttavan päätöksentekoon tai mitenkään hankaloitettavan sitä, vaan he kertoivat uskovansa poliisin näkemykseen ja suulliseen arvioon rajoittamispalavereiden yhteydessä.

4.3 Yhteistyön analysointi

Yhteistyöstä kysyttäessä ensimmäisenä tuli selväksi se, että molemmat osapuolet ovat siihen tyytyväisiä. Kaikki haastateltavat mainitsivat erikseen henkilökemiat suureksi valitiksi. Ensi alkuun tämä tuntui hieman vieraalta ajatukselta: miten henkilökemiat syyttäjän ja poliisin välillä olisivat mitenkään vaikuttava tekijä rajoittamisprosessissa? Perimmäinen tarkoitus on kuitenkin ydinryhmän tuomat edut, kuten yhteiset linjaukset, tavoitteiden yhtenäisyys ja nopea viestintä. Peruskokoonpanon toiminnassa on syntynyt tietty yhteisymmärrys sekä molemminpuolista oppimista, joka johtaa edelleen prosessin tehostumiseen. Itse näkisin edellä kuvaillun vahvistavan myös itsenäisten yksiköiden luottamusta toisiinsa, mikä näkyy erinäisyydestä huolimatta yhteisenä tahtotilana ja tuloshakuisuutena.

Rajoittamisyhteistyön kehutaan myös kehittyneen paljon ajan myötä. Tutkinnanjohtajien rajoitusesityksiä kuvaillaan paitsi laadukkaiksi, myös niin ikään tasalaatuisiksi. Kaksi termiä, joiden kuuluukin tulla esille, kun on kyse oikeuden toteutumisesta – rajoittamiskäytännön tulisikin olla yhtenäinen yhdenvertaisuuden aatteen nimissä. Toinen poliiseista

lisäksi vertasi tämänhetkistä tilannetta aikaisempaan toimintatapaan, jolloin syyttäjien linja vaihteli. Tämä koettiin poliisin puolella jopa rajoittamishalukkuutta alentavaksi tekijäksi.

Yhdenvertaisuus uhattuna?

Tasalaatuisuuden aatteesta huolimatta haastateltavien mukaan alueellisia eroja valitettavasti on. Sekä vastaajan että asianomistajan asemassa olevan kannalta epäyhtenäisyys voi siis paikkakunnasta riippuen johtaa joko esitutkinnan rajoittamiseen taikka sen etenemiseen rikosprosessiin. Tällöin vertailukelpoisuus katoaa ja usko oikeusjärjestelmään horjuu. Voidaan siis todeta, että rajoittamisinstrumentin käyttö ei ole aukotonta ja voi jättää jälkeensä erittäin haavoittuvaisia päätöksiä.

Nissinen totesi jo vuonna 2011 syyttäjänlaitoksella olevan tehostamisen tarvetta pyrki- myksissään parempaan yhdenvertaisuuteen. Tämä lause juurikin sen havainnon saatte- lemana, miten esitutkinnan rajoittamisessa samankaltaisia asioita voidaan katsoa rat- kaistavan eri tavalla (Oikeus 2011, 382).

Tähän on ottanut kantaa myös Väätäinen gradussaan, jossa toteaa rajoittamiskäytännön erojen näkyvän erityisesti suurten ja pienien paikkakuntien välillä. Hän kirjoittaa, miten maaseudulla voi edetä jopa tuomioon asti juttuja, jotka esimerkiksi Helsingissä päätyisi- vät rajoitettaviksi (Väätäinen 2014, 63). Asiayhteydessä mainitaan myös, miten VKSV seuraa virastojen ratkaisuprofiileja ja käy niiden pohjalta keskustelua muun muassa vi- rastopäälliköiden kokouksissa sekä syyttäjäkoulutuksissa (Väätäinen 2014, 63).

Kehityskohtia

Yhteistyön kitkakohdaksi koettiin tekniset järjestelmät. Vanhat järjestelmät ovat melko kankeita nykyiseen käyttöön, eikä esimerkiksi Sakari-järjestelmään asioiden kirjaus ha- lutulla tavalla aina onnistu. Tekniikan päivittämisen myötä toiminta voisi entisestään te- hostua. Aiemmin yhteistyötä jarrutti myös rajoittamisesitysten kehnempi laatu ja se, ettei juttuihin ollut perinpohjaisesti valmistauduttu. Tällöin vastuuta niin sanotusti sysättiin enemmän syyttäjälle, kun jutun esittäjällä ei välttämättä ollut rajoitusperustettakaan mie- tittynä valmiiksi tai tarpeellisia asianosaisia kuultuna. Prosessin kehittämisessä asioihin on kuitenkin tartuttu ja nykyään rajoitusesitykset ovat, kuten edelläkin sanottu, hyvälaa- tuisia.

Kehittämiskohteena syyttäjien näkökulmasta olisi se, että poliisi voisi vielä herkemmin päättää juttuja edellytysten mukaan jo itse. Asiayhteydessä on kyse jutuista, joita ei tarvitsisi käyttää syyttäjän kautta. Kokonaisuutena arvostellen syyttäjät ovat kuitenkin erittäin tyytyväisiä tämänhetkiseen yhteistyöhön poliisin kanssa, ja päinvastoin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön pääasiallinen tarkoitus oli tutkia esitutkinnan rajoittamisen toimivuutta sekä prosessiekonomiaa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ollaan luotu kokonaiskuva keskeisen lainsäädännön, valtakunnansyyttäjän yleisten ohjeiden sekä tilastotiedon avulla. Aseteltuun aiheeseen on kerätty tietoa sekä kokemuksia asiantuntijoiden haastattelujen kautta.

Arvioitaessa rajoittamisprosessin toimivuutta kävi ilmi, että esitutkinnan rajoittamisprosessi on koettu erittäin myönteisesti. Itse käytäntö on sekä syyttäjänviraston että poliisin mielestä onnistunut, vaikka se toki osittain hakee vielä muotoaan. Yhteistyön kulmakiviä ovat vuoropuhelu, yhteiseen päämäärään pyrkiminen sekä haastatteluista ilmi käynyt molemminpuolinen kunnioitus. Kehityskohtiakin löytyy, mutta ne painottuvat lähinnä teknisiin haasteisiin.

Asetelmat ja puitteet ovat siis toteutukseltaan kunnossa, mikä johti toimivuuden tarkastelemiseen muiden indikaattoreiden kautta. Arviointi kulminoituikin osittain esitutkinnan rajoittamisen eettisiin kysymyksiin. Vaikka käytännön toimivuutta on asiantuntijoiden toimesta keuhuttu, onko rajoittaminen arvomaailmaltaan ja toimintamalliltaan kuitenkin ristiriidassa? Nämä kaksi tuntuvat kulkevan osittain käsi kädessä, osittain kitkan kaltaisessa rinnakkaiselossa, siinä missä kokonaisuuden tulisi olla eheä ja yhtenäinen.

Edellä mainittu ”kitka” syntyy oikeudellisen arvopohjan tietynlaisesta laiminlyönnistä, mikä ei käy koko laajuudessaan ilmi tästä opinnäytetyöstä. Kokonaisvaltainen tarkastelu vaatisi juuri kyseiseen aiheeseen erikoistumista, joten kerättyjen tietojen pohjalta ei asian edellyttämää luotettavaa syväluotausta pystytä tekemään. Mainittakoon kuitenkin, että kyse on juurikin sellaisista arvoista, joita esitutkinnan rajoittamisprosessin tulisi palvella, mutta jotka tuntuvat toteutuksessa kärsivän. Näitä arvoja ovat muun muassa yhdenvertaisuus, legitimiisyys sekä yleisprevention vaaliminen.

Asiayhteydessä voidaan varmasti jo esittää kysymys, tingitäänkö kustannustehokkuuden tavoittelussa väkisinkin jostain muusta arvosta? Haastatteluissa esille tulikin ajatus siitä, miten esimerkiksi oikeusavun edellytyksenä olevilla tietyillä euromääräisillä rajoilla annetaan tietyssä mielessä ”hyväksyntä” pienempisummaisille rikoksille. Ehkäpä tämä on resurssipulan vääjäämätön seuraus, ehkä osaltaan myös välttämätöntä ja pakon sa-

nelemaa resurssien kohdentamispolitiikkaa. Syystä huolimatta esitutinnan rajoittamisella on dekriminalisoinnin varjopuoli, jonka pitkän aikavälin vaikutuksia voidaan vain arvailla.

Ymmärrettävää on, että riittämättömiä voimavaroja tulee kohdentaa, ja ne suunnataan mieluummin vakavamman rikollisuuden kitkemiseen. Oletettavaa on, että miltei kuka tahansa kansalainen kysyttäessä priorisoisi vaikkapa raiskauksen tai tapon jonkin lievemmän, sakkouhkaisen teon ohi, vaikka ne kaksi eivät rajoittamisprosessissa niin sanotusti kilpailevia nimikkeitä olekaan. Tulisikin muistaa, että vaikka ne eivät esitutinnan rajoittamisessa kilpailekaan, kilpailevat ne keskenään resurssien käytettävyydestä, minkä sakkouhkainen teko ymmärrettävästi häviää. Tällöin resursseja vapautuu muuhun, priorisoinniltaan korkeampaan käyttöön.

Esitutinnan rajoittaminen voidaan nähdä siis ääripäissään epäoikeudenmukaisena taikka inhimillisenä. Mutta kuten Nissinen kirjoituksessaan kyseenalaistaa: ”—*voiko lainkäytöllä ylipäättään olla joku erityisasema erilaisten säästö- ja tuottavuushjelmien potentiaalisena kohteena.*” (Nissinen 2007, 68-69). Se, että rajoittamisprosessin tarkastelu aikaansaa tällaisen kysymyksen, voi olla merkki siitä, että toimintamallissa olisi kuin olisi parantamisen varaa.

Lähdettäessä tarkastelemaan esitutinnan rajoittamisen prosessiekonomiaa, toimii yhtenä mittarina syyteharkintaratkaisun hinta. VKSV:n julkaiseman syyttäjälaitoksen tuoreimman toimintakertomuksen mukaan vuonna 2015 toimintamenot ovat olleet 455 euroa ratkaisua kohti (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016b, 20). Esitutkintaa rajoitettaessa säästyään syyteharkinnalta, minkä johdosta aiheutuvat säästöt voisivat olla laskettavissa jota kuinkin kaavalla syyteharkintaratkaisun hinta kerrottuna esitutinnan rajoittamisen määrällä. Näin pelkistetysti asiaa ei kuitenkaan voida esittää, sillä vaa’an toisella puolella painavat tietenkin rajoittamiseen käytetyt henkilöresurssit.

Edellisen pohdinnan spekuloidessa euromääräisiä säästöjä, tulee asiaa tarkastella myös etenkin muiden kuin rahallisten resurssien näkökulmasta. Yksi suurimmista hyödyistä esitutinnan rajoittamisella on voimavarojen vapauttaminen muihin työtehtäviin - niin syyttäjällä kuin poliisilla. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan vuonna 2015 keskimääräinen syyteharkinta-aika on ollut kaksi kuukautta. Tämä oli jaettu osiin vielä seuraavasti:

- tavanomaiset asiat 1,6 kk
- erittelemättömät asiat 2,3 kk

- vaativat asiat 3,8 kk.

(Valtakunnansyyttäjänvirasto 2016c)

Tämän perusteella voidaan varmuudella sanoa, että jokainen päätös esitutkinnan rajoittamisesta vapauttaa resursseja ensi sijassa tehdyn työn näkökulmasta. Vaikka määrät jäävät niin euroissa kuin työtunneissakin ilman tarkkaa arvoa, voidaan edellä esitetyn perusteella päätellä säästöjen olevan huomattavat.

Pohdinnan myötä on tullut selväksi, että esitutkinnan rajoittaminen on kannattavaa toimintaa. Prosessi kulminoituu säästettyihin työtunteihin, joka korreloi puolestaan luonnollisesti euromääräisiin säästöihin. Sen sijaan, että nähdään prosessiekonomia rajallisesti vain euromääräisenä, valuutallisena käsitteenä, on ymmärrettävä eurosäästöjen johtuvan pääasiassa säästetystä henkilötyöstä. Täten voimavaroista muodostuu moniulotteisempi kokonaisuus, jota se todellisuudessa onkin - ei vain yksittäisiä lukuja ja työtunteja siellä täällä.

Esitutkinnan rajoittamisen tulevaisuudennäkymät ovat haasteelliset. Tämänhetkisten haasteiden lisäksi viranomaiskoneiston tulisi pystyä vastaamaan myös rajoittamisen jatkuvaan kasvuun, minkä jokainen haastateltava arvioi todennäköiseksi. Esitutkinnan rajoittamisen haasteita ovat ensi sijassa tekniikan kehittyminen ja sen myötä alati laajeneva internetrikollisuus, oikeusavun hankaluudet sekä edellä mainitun kasvun hallitsemattomuus.

Internetrikollisuus on toimintakenttänä rajoittamaton, minkä myötä sen kontrolloiminen on lähes sula mahdottomuus. Samoilla instrumenteilla muuttuvaa ympäristöä vastaan taistelemisen ei vastaa tehokkuutta, sillä toimien kohdentamiselle on yksinkertaisesti liian monta objektia. Tästä johtuen tulisikin pyrkiä ennemmin vähentämään kontrolloitavan massan määrää ennaltaehkäisemällä. Internetin maailmassa kitkemiskeinona voisi toimia valistaminen – jo saatavilla oleva tieto siitä, miten petoksia mahdollisesti tapahtuu ja miten niiden uhriksi joutumisen voisi välttää, voisi lisätä tietoisuutta internetin uhista ja ansoista.

Mitä oikeusavun hankaluuteen tulee, ei Suomella ole sopimuksia muiden valtioiden kanssa, minkä avulla voitaisiin helpottaa oikeusavun saamista ja antamista. Euroopan Unionin sisällä toki vallitsee tietty oikeustila, jolla on yhteiset keinot torjua rikollisuutta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole tarpeeksi vastaamaan nykyiseen tilanteeseen. Ho-

mogeeniset oikeusjärjestelmät voisivat helpottaa oikeusavun antamista, mutta on käsitteenä liian laaja potentiaaliseksi lyhyen aikavälin avuksi. Yhtenäiset oikeustajut palvelisivat kiistatta muutakin tarkoitusta, kuin vain esitutkinnan rajoittamista, mutta asiayhteydessä ne näyttäytyvät ratkaisuna käsiteltävään ongelmaan.

Pohdittaessa kuitenkin ensisijaisesti realistisempia, kotimaan kattavia keinoja, on vastauksen piiltävä joko ennaltaehkäisemisessä, tämänhetkisen toiminnan muutoksissa tai laajennetuissa resursseissa. Ajan kanssa esitutkinnan rajoittamisen rahoitustarve tulee ajankohtaiseksi myös päättävissä elimissä.

Vaikka esitutkinnan rajoittamisen vahva kasvu näyttäytyy suurena haasteena, tulee sitä peilata myös tässä opinnäytetyössä saatuihin vastauksiin. Rajoittamisprosessi on todettu vallitsevassa mallissaan toimivaksi ja motivaatioon positiivisesti vaikuttavaksi tekijäksi. Yhteistyö on haastattelujen perusteella sekä arvostettua että tehokasta, ja kokonaisuutena esitutkinnan rajoittamisen toteuttaminen on alueella hyvässä tilassa. Tulisikin siis muistaa prosessin yleispositiivinen nykytila. Esitutkinnan rajoittaminen on suuressa kuvassa kuitenkin vielä lasten kengissä, ja kasvukivut ovat väistämättä kaiken kehityksen hintana.

LÄHTEET

Esitutkintalaki 22.7.2011/805. Annettu Naantalissa 22.7.2011. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>.

HE 222/2010. Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

Ilkka ja Pohjalainen: Esitutkinta päättyy yhä useammin kustannusten takia. 2017. Turun Sanomat. Viitattu 24.6.2017.

<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3436095/Ilkka+ja+Pohjalainen+Esitutkinta+paattyy+yha+useamin+kustannusten+takia>

Koljonen, E. 2010. Poliisin ja syyttäjän yhteistyön kehittäminen esitutkinnan johtamisen ja laadun näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689. Annettu Naantalissa 11.7.1997. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689>.

Nissinen, M. 2007. Esitutkinnan rajoittaminen – Mahdollisuuksien taidetta. Helsinki: Defensor Legis. Viitattu 4.7.2017.

https://www.edilex.fi/defensor_legis/4388.pdf

Nissinen, M. 2011. Toteutuuko ihmisten yhdenvertaisuus syyttäjän edessä? Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry. Oikeus 3/2011. Viitattu 6.7.2017.

<https://www.edilex-fi.ezproxy.turkuamk.fi/oikeus/8293.pdf>

PeVL 66/2010 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto – Hallituksen esitys esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 6.7.2017.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Valtakunnansyyttäjänvirasto. 2016a. Esitutkinnan rajoittaminen. VKS:2016:5. Dnro 22/31/15. Viitattu 18.6.2017.

<http://www.vksv.oikeus.fi/fi/index/julkaisutjaohjeet/valtakunnansyyttajanyleisetohjeet/esitutkinta/vks20165esitutkinnanrajoittaminen.html>

Valtakunnansyyttäjänvirasto. 2016b. Syyttäjälaitoksen toimintakertomus 2015. Helsinki: Valtakunnansyyttäjänvirasto. Viitattu 25.7.2017.

http://www.vksv.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/vuosikertomukset/CK0lwiyJB/Toimintakertomus2015_FI_FINAL.pdf

Valtakunnansyyttäjänvirasto. 2016c. Syyttäjälaitos lukuina. Viitattu 25.7.2017.

<http://www.vksv.oikeus.fi/fi/index/julkaisutjaohjeet/syyttajalaitoslukuina.html>

Vuorenpää, M. 2007. Syyttäjän tehtävät – Erityisesti silmällä pitäen rikoslain yleisestävää vaikutusta. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Väätäinen, N. 2014. Esitutkinnan rajaaminen osana esitutkintayhteistyötä. Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Viitattu 6.7.2017.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60281/V%C3%A4%C3%A4t%C3%A4inen.Noora.pdf?sequence=2>

Päätös esitutinnan rajoittamisesta

LÄNSI-SUOMEN SYYTTÄJÄNVIRASTO Osastoryhmä 1	PÄÄTÖS esitutinnan rajoittamisesta	17/1165 1 Asianro E 17/5606
PL 151 20101 TURKU Puhelin 029 56 26500 Fax 029 56 26523	21.7.2017	

Rikoksesta epäilty TUNTEMATON

Asianomistajat A

Epäillyt rikokset TÖRKEÄ PETOS
15.3.2017 ULKOMAAT / TURKU
5650/R/0052216/17
Rikoslaki 36 luku 2 § 1

Syyttäjän päätös Päätän, että esitutkinta lopetetaan.

Perustelut Tutkinnanjohtaja X on 20.07.2017 esittänyt, että esitutkinta asiassa lopetetaan.

Tutkinnanjohtajan esitys

Esitän, että syyttäjä päättäisi tässä asiassa esitutinnan lopettamisesta ETL 3 luvun 10 §:n 2 momentin 1. virkkeen alkuosan nojalla.

A:n mukaan hänen otettiin yhteyttä puhelimitse ja englanniksi käydyt keskustelun jälkeen hän lähti mukaan sijoitustoimintaan. Hän on ollut puhelimitse ja sähköpostitse yhteydessä Daniel Hilton ja Peter Roberts -nimisiin henkilöihin ja on sijoittanut rahaa Woori Bridgewater Brokerage ja Clarus China Everbright -yhtiöiden kautta.

A:n toimittamien pankkitositteiden perusteella hän on 3.5.2017 siirtänyt 6.466,00 euroa "New Hopping Limited" -saajalle "E Yun Ping RD Hong Kong" -viestillä, 22.3.2017 siirtänyt 5.047,49 euroa "Well (HK) Trading Limited" -saajalle "Chai, Hong Kong" -viestillä ja 6.6.2017 siirtänyt 7.076,75 euroa "Centro Comercial – – – Macau", eli yhteensä 18.583,51 euroa.

A:n Woori Bridgewater Brokerage -yhtiöltä saamasta maksuvahvistuksesta ilmenee yhtiön sijaitsevan Kanadassa ja käyttävän www.wbbmanagement.com -verkko-osoitetta, joka ei ole enää toiminnassa (20.7.2017). Lukuiset muut verkkosivustot varoittavat Woori Bridgewater Brokerage -verkkosivustosta ja yhtiön tarjoamasta sijoituspalvelusta.

Clarus China Everbright -yhtiö käyttää www.clarusalliance.com

-verkko-osoitetta, jossa yhtiön ilmoitetaan sijaitsevan Etelä-Koreassa, Soulissa. Verkko-osoitteen perusteella verkko-osoitteen Domain ja IP -osoite sijaitsevat Yhdysvalloissa, Kirklandissa.

Esitutinnan jatkaminen käytettävissä olevien tietojen perusteella edellyttäisi tässä vaiheessa kansainvälisten virka-apupyyntöjen lähettämistä Etelä-Koreaan, Yhdysvaltoihin, Hong Kongiin ja Macaoon.

Ulkomaiden viranomaisten toimesta ei pääsääntöisesti anneta oikeusapua ns. nettipetoksissa, koska niihin liittyvät asiat vaativat kohtuuttomasti viranomaisten voimavaroja suhteessa asian laatuun. Kansainvälisessä toiminnassa ei viranomaisilla ole mahdollista tarjota samankaltaisia palveluja kuin kansallisesti.

Esitutkintaa jatkettaessa näkemykseni mukaan on todennäköistä, ettei asiassa tulla saamaan lisänäyttöä rikoksesta ilman erittäin huomattavaa työmäärää ja kustannuksia, jotka olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen.

Päätös

Hyväksyn yllä mainitun rajoitusesityksen.

Lainkohdat Esitutkintalaki 3 luku 10 § 2 mom.

Allekirjoitus Kihlakunnansyyttäjä Y

Jakelu Asianomistaja
Poliisi

ASIANOSAISILLE TIEDOKSI

1. Tämä päätös ei sisällä kannanottoa siihen, onko rikoksesta epäilty syyllistynyt päätöksessä mainittuun epäiltyyn rikokseen.
2. Tämä päätös ei vapauta rikoksesta epäiltyä mahdollisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta.
3. Asianomistajalla on tämän päätöksen tekemisen jälkeen oikeus käyttää omaa syyteoikeuttaan.
4. Syyttäjä päättää esitutkimnan jatkamisesta, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua syytä.

Esitutkimntalaki 3 luku 10 § Esitutkimnan rajoittaminen

Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkimnta toimiteta tai että se lopetetaan, jos syyttäjä oikeudenkäynnissä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syyteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syyteen nostamista.

Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös päättää, että esitutkimnta lopetetaan, jos tutkimnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen tai jos jo suoritettujen esitutkimntatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syyteen nostamatta muuta kuin 1 momentissa mainittuja perusteita. Esitutkimnan lopettaminen edellyttää lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkimnan jatkamista.

Esitutkimnta on 1 ja 2 momentissa tarkoitelluissa tapauksissa aloitettava uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua syytä.

Haastattelupohja - Syyttäjänvirasto

Esitutinnan rajoittamisen toimivuus ja prosessiekonomia - Pääpainona kustannusperuste
Haastattelupohja

Yleisesti

1. Kuinka kauan olet toiminut rajoittamistehtävissä?
2. Onko rajoitusesitysten tai -prosessin luonne muuttunut vuosien saatossa?
3. Esitutinnan rajoittamisen määrä on lisääntynyt.
 - a. Jos näin on, niin mistä sanoisit sen johtuvan?
 - b. Kuinka suuri vaikutus muutoksella on työnkuvaasi?
4. Miksi kustannusperusteen käyttö on lisääntynyt niin radikaalisti? Mitkä kaikki tekijät siihen ovat vaikuttaneet?
5. Voidaanko vielä tulevaisuudessakin odottaa kustannusperusteen käytön kasvua? Miksi?

Yhteistyö

6. Miten yhteistyö poliisin kanssa toimii?
7. Mitä positiivista, mitä negatiivista?
8. Miten tämänhetkinen rajoitusprosessi voisi muuttua muotoaan?
9. Mitä kehityskohtia näkisit tämänhetkisessä toimintamallissa?
10. Oletko tietoinen mahdollisista alueellisista eroista rajoittamisprosessin toteuttamisessa?

Prosessiekonomia

11. Millaiseksi koet laissa tarkoitetun selvän epäsuhteen arvioimisen kustannusperusteella rajoittaessasi?
 - a. Missä menee ns. rajapinnat, kuvaile jokin rajatapaus?
12. Osaatko arvioida saavutettuja säästöjä, kun on kyse kustannusperusteen käytöstä?
Sanallisesti/euromääräisesti.
 - a. Millaista luokkaa ovat yksittäistapauksessa saavutettavat konkreettiset säästöt?
 - b. Entä millaisiksi kuvailisit säästöjä esim. vuoden aikana?
 - c. Mistä säästöt koostuvat?
13. Millaiset tulevaisuudennäkymät näet esitutinnan rajoittamiselle ja sen myötä omalle työnkuvallasi syyttäjänvirastossa?

Haastattelupohja - Poliisi

Esitutkinnan rajoittamisen toimivuus ja prosessiekonomia - Pääpainona kustannusperuste Haastattelupohja

Yleisesti

1. Kuinka kauan olet toiminut rajoittamistehtävissä?
2. Onko rajoitusprosessin luonne muuttunut vuosien saatossa?
3. Miten REK ja EKY eroavat toisistaan?
4. Esitutkinnan rajoittamisen määrä on lisääntynyt.
 - a. Jos näin on, niin mistä sanoisit sen johtuvan?
 - b. Kuinka suuri vaikutus muutoksella on työnkuvaasi?
5. Miksi kustannusperusteen käyttö on lisääntynyt niin radikaalisti? Mitkä kaikki tekijät siihen ovat vaikuttaneet?
6. Voidaanko vielä tulevaisuudessakin odottaa kustannusperusteen käytön kasvua? Miksi?

Yhteistyö

7. Miten yhteistyö syyttäjän kanssa toimii?
8. Mitä positiivista, mitä negatiivista?
9. Miten tämänhetkinen rajoitusprosessi voisi muuttaa muotoaan?
10. Mitä kehityskohtia näkisit tämänhetkisessä toimintamallissa?
11. Oletko tietoinen mahdollisista alueellisista eroista rajoittamisprosessin toteuttamisessa?

Prosessiekonomia

12. Millaiseksi koet laissa tarkoitetun selvän epäsuhteen arvioimisen kustannusperusteen soveltamisessa?
 - a. Missä menee ns. rajapinnat, kuvaile jokin rajatapaus?
13. Kuinka suuriksi arvioisit saavutettuja säästöjä, kun on kyse kustannusperusteen käytöstä? Sanallisesti/euromääräisesti.
 - a. Millaista luokkaa ovat yksittäistapauksessa saavutettavat konkreettiset säästöt?
 - b. Entä millaisiksi kuvailisit säästöjä esim. vuoden aikana?
 - c. Mistä säästöt koostuvat?
14. Millaiset tulevaisuudennäkymät näet esitutkinnan rajoittamiselle?